

323
K 22

Scientia Hungariae

Karsai László

*Acigánykérdés
Magyarországon
1919–1945*

Út a cigány Holocausthoz

Scientia Hungariae

Cserépfalvi Kiadása

91.665

ELŐSZÓ

Az új közép-kelet-európai demokráciákban a legnagyobb társadalmi veszély az erősödő nacionalizmus és rasszizmus. Magyarországon a nemzetiségi gyűlölködés egyik krónikus jelensége, amely időnként és helyenként heveny kitörésekben is megjelenik, a cigányellenesség. Ennek egyik ösztönzője a cigányság elkülönült életmódja, szokásai, környezetéhez való viszonya. A viszály mélyüléséhez hozzájárul az is, hogy a cigányság mindinkább versenytársként jelentkezik az igen jövedelmező féllegális és illegális kereskedelemben. A módosabb rétegek részéről pedig megfigyelhető a speciális mobilitás igénye, mind többen költöznek a belvárosi kerületekbe.

Nem könnyű megoldást ígérő, és minden érdekelt fél részéről a legteljesebb toleranciát és tárgyilagosságot kínáló, osztársadalmi érdekű ügyről van szó. Karsai László munkája azt bizonyítja, hogy csak a tények alapos feltárása és körültekintő, higgadt értékelése az egyetlen terápia az indulatokkal és a vakbuzgósággal szemben. Nem hihetünk még az ilyen és hasonló jeles írások vagy szóbeli megnyilatkozások gyors hatékonyságában. Viszont mégis, csak a kényes kérdések tisztázásával lehet szívós, türelmes munkával lassan-lassan felmorsolni a megkövesedett balhiteket és tévtanokat. S ez vonatkozik a cigányság sorsára az 1919-1945 közötti időszakban, beleértve a cigány Holocaustot.

Napjainkban egy sajátos „számháború” bontakozik ki. Léptenyomon találkozhatunk olyan adatközlésekkel, amelyek a háborúban különösen a befejező szakaszában az üldözésnek, deportálásnak és fizikai megsemmisítésnek kitett népességcsoportok létszámát, rendszerint közvetlenül kimutatható politikai indítékokból, a forráskezelés elemi szabályainak felrúgásával abszurd módon növelik vagy csökkentik.

Karsai László szembeszáll ezekkel az „inflációs”, illetve „deflációs” törekvésekkel és ezzel nem csekély erkölcsi bátorságról tesz tanúbi-

zonyságot. Meggyőzően bebizonyítja, hogy a ténylegesen deportált cigányok száma nem haladhatja meg az 5000 főt, szemben a köztudatba „betáplált” 40-70 ezerrel. Ezt is indokolt népirtásnak nevezni. Nem önmagában az elhurcoltak és meggyilkoltak száma tesz egy rendszert gyűlöletessé, hanem maga a tény, hogy ez akár egyetlen emberrel is megtörténhetett.

Karsai László legendát oszlat el anélkül, hogy a helyébe egy másikat kívánna állítani. Nem vonja le ugyanis azt a következtetést, hogy a korabeli Magyarországon ne lett volna jelen előítélet a cigánysággal szemben. S nem csupán a cigányokkal való nap-nap után történő bajlódás következtében felbőszült csendőrtisztekről, szolgabírákról volt szó. A községek 1933 decemberi II. kongresszusán egy falusi plébános javaslatára elfogadott határozat követelte többek között, hogy a cigánygyermekeket egyéves koruktól vegyék el a szüleiktől, helyezték el őket menhelyen, ahol a fiúkból lóápolókat, a leányokból cselédeket „nevelnek”. Gesztelyi-Nagy László sem volt akárki, hanem az ország egyik legtekintélyesebb agrárius érdekképviselői intézményének, a Duna-Tisza közti Mezőgazdasági Kamarának az igazgatói tisztségét töltötte be. 1940-ben írott, a cigánykérdés rendezéséről publikált brosúrájában a magyar mezőgazdaság érdekeire hivatkozva utasított el minden humánus eljárást a cigánykérdésben, amelynek „minél előbbi, radikális, eredményes megoldása”-t követelte. A „megoldási” javaslatok lényegi vonását képezték a kényszermunkahelyek vagy koncentrációs táborok a cigányság röghözkötésére.

Ma mindez anakronizmusnak tűnik, de amíg eleven marad a kölcsönös bizalmatlanság, a félelem és az elzárkózás, addig bármikor feltámadhatnak a fajgyűlölet szélsőséges, akár emberhalált is okozó jelenségei.

Sipos Péter

TARTALOM

ELŐSZÓ (SIPOS PÉTER)

BEVEZETÉS 7

I. FEJEZET

A CIGÁNY-TÁRSADALOM MAGYARORSZÁGON
1944 ELŐTT 14

II. FEJEZET

A MAGYAR KÖZVÉLEMÉNY A CIGÁNYKÉRDÉSRŐL 31

III. FEJEZET

TÖRVÉNYEK, RENDELETEK ÉS „CIGÁNYRAZZIÁK”
1944 ELŐTT MAGYARORSZÁGON 53

IV. FEJEZET

CIGÁNYKÉRDÉS EURÓPÁBAN 1933-1945 67

V. FEJEZET

CIGÁNYKÉRDÉS MAGYARORSZÁGON 1944. MÁRCIUS 19. –
OKTÓBER 15. KÖZÖTT 85

VI. FEJEZET

CIGÁNY KATONAI MUNKASZÁZADOK MAGYARORSZÁGON
1944-1945-BEN 102

VII. FEJEZET

CIGÁNYSORS MAGYARORSZÁGON 1945 ÁPRILISÁIG 113

FÜGGELÉK 136

SUMMARY 142

JEGYZETEK 145

FELHASZNÁLT IRODALOM ÉS FORRÁSOK 175

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE 191

MUTATÓ 193